

SVETONÁZOROVO-FILOZOFICKÉ ZÁKLADY SÚČASNEJ VZDELÁVACEJ POLITIKY SPD

HEINZ SONNTAG, Krajská stranická škola SED, Magdeburg

SONNTAG, H.: The World-Outlook Philosophical Elements of Contemporary Educational Policy, *Filozofia* 33, 1978, No 4, 427—442

The aims of SPD and its educational policy correspond to the class function and the total strategy of the presidium of the party, i. e. to the stabilization of the state-monopoly system in the conditions of the sharpening crisis of capitalism. The foremost aim of the educational reform is to fulfill the demands of monopolies and their unions to educate the rising generation, who are to secure productivity and efficiency. But at the same time the leadership of SPD is to face the influence of socialist countries and first of all the neighbouring GDR. In spreading the illusion of "the possible social advancement of all" they can see a possibility of improving the manipulation of broad social strata.

There are two moments characteristic of the educational conception of SPD: an adjustment of the ideas of the theory of post-industrial society and an elaboration of argumentation of "ethical socialism". The author points out the falsehood of the basic values of Godesberg Programme, which are understood as a priori, ahistorical and abstract categories. The ethical argumentation of SPD have little cognitive value and are manifested as a refined form of anticommunism. Recently, they have been complemented by a new orientation referring to the critical rationalism of Popper's and Albert's type.

Vedúci politici SPD pre vzdelávanie stoja pred dilemou; na jednej strane musia vystupovať ako reprezentanti strany „slobody ducha“ (Godesbergský program), na druhej strane musia pre dlhodobú orientáciu projektovať záväzné ciele, ktoré sú motivované bezprostredne ekonomicko-politickými záujmami a majú jednoznačne teoreticko-svetonázorový charakter. To platí v osobitnej miere pre stratégiu a taktiku pravicového vedenia strany v otázkach vzdelávacej reformy, ktorej sa, ako je známe, od roku 1969 deklamatívne prisudzuje priorita. V takej dôležitej oblasti pre spoločenský vývoj treba však určiť obsahy, ciele a štruktúry, ktoré prekračujú každodenné záujmy. Práve tu je SPD vystavená tlaku, tu sa bezprostredne zrážajú záujmy kapitálu so záujmami širokých vrstiev, tu si navzájom priamo konkuruje nevyhnutnosť prispôbiť sa a tradičná buržoázna zotrvačnosť vo vzdelávaní. Politici SPD pre otázky vzdelávania (najmä v predsedníctve) musia na to brať ohľad pri svojom programovaní a vo fáze realizácie musia neustále korigovať svoje postoje, aby mohli politicky zdôvodňovať parciálne sa meniace záujmy podľa priaznivosti situácie.

Aké sú špecifické ciele SPD, ktoré chce dosiahnuť prostredníctvom vzdelávacej reformy? Aké sú nosné svetonázorovo-filozofické idey vzdelávacej koncepcie SPD?¹

¹ Táto stať nemôže obsiahnuť opis reálnej situácie vo vzdelávacom systéme NSR. Konkrétnejší obraz si možno utvoriť na základe štúdia uvedenej literatúry. Pozri: 1, 2, 3.

Ciele vzdelávacej reformy v NSR môžu zodpovedať len triednej funkcii a celkovej stratégii predsedníctva strany SPD (4, s. 474), teda úsiliu o stabilizáciu štátnomonopolistického systému v podmienkach vyostrujúcej sa všeobecnej krízy, v podmienkach vedecko-technickej revolúcie a vyhrocujúceho sa zápolenia dvoch spoločenských systémov vo všetkých spoločenských oblastiach. Z toho vyplýva aj posudzovanie sociálnoreformných úsilí SPD vo vzdelávacom systéme.

Z prehľadu oficiálneho programu SPD pre vzdelávanie vyplývajú tri základné orientácie.

Po prvé, SPD ide o obmedzenie vplyvu socialistických krajín a predovšetkým susednej NDR, ktorá so svojimi zrejmyými úspechmi vo vzdelávaní pôsobí ako vzor. Nie náhodou sa na vrchole takzvaného „prioritného katalógu“ pre školstvo nedávno objavila predškolská výchova a výchova k povolaniu. V týchto sektoroch vzdelávania je prevaha socialistického školského systému najmarkantnejšia.

Po druhé, SPD sa usiluje najmä o to, aby pod vedením centralizovaného štátneho aparátu plnila požiadavky monopolov a ich zväzov a aby vychovala naliehavo potrebný dorast, ktorý je nevyhnutný pre priemyselne vysoko rozvinutú krajinu, lebo zabezpečuje produktivitu a efektívnosť, ktorá vyhradzuje NSR špičkové postavenie v medzinárodnom konkurenčnom boji. Pritom sa SPD ako iné buržoázne strany musí vyporiadať s problémom, ako spojiť vysoko špecializované, odborne orientované vzdelanie s aktívnym svetonázorovým „preškolením“. SPD zodpovedá v súčasnosti týmto požiadavkám monopolov lepšie ako iné konkurenčné buržoázne strany, pretože svojich sociálnych prívržencov si hľadá a sčasti nachádza medzi širokými vrstvami obyvateľstva tým, že sa vyhýba otvorenému stanovisku vládnúcich tried „byť pánom v dome“ a demonštruje to napr. požiadavkou odborného vzdelania. Pritom môže aj formálne demokraticky hlásať kapitalistické požiadavky, vystupovať ako „poctivý dohadzovač“ proti obmedzeným partikularistickým úsiliam „kultúrnej úrovne krajiny“, proti jednotlivým triednym frakciám buržoázie, ktorá chce jednostranne „socializovať straty a privatizovať zisky“. (5, s. 57)

Po tretie, chce pomocou „vzdelávacej reformy“, ktorá sa vzťahuje na mnohé odbory, a pomocou rozširovanej ilúzie o možnom „sociálnom rozvoji všetkých“ zdokonaľiť manipulovanie širokými sociálnymi vrstvami, najmä mládežou.

Dosiahnutie týchto ďalekosiahlych cieľov si však vyžaduje znásobené teoretické úsilie. Tieto závery sú zjavné zo zjazdových uznesení z Hannoveru a Mannheimu, sú vyjadrené v príslušných dokumentoch SPD, konečne aj v „Druhom projekte ekonomicko-politickej rámcovej orientácie na roky 1975—1985“. (6)

Táto tendencia zahŕňa aj apel na „vedu“, pre ktorú treba v súvislosti so vzdelávacou reformou a jej cieľmi určiť vnútorné modely, ako aj jednotný vzdelávací obsah pre budúce školstvo. (7, s. 220)

Ďalej chceme poukázať na dve nosné idey alebo roviny svetonázovo-filozofických základov vzdelávacej koncepcie SPD:

1. na prispôsobenie myšlienok „teórie postindustriálnej spoločnosti“,
2. na rozpracovávanie argumentácií „etického socializmu“ v oblasti vzdelávania.

Na mnohých dôkazoch z textov možno poukázať na preberanie „teórie postindustriálnej spoločnosti“ ako buržoáznej interpretácie vedecko-technického rozvoja v kapitalistických podmienkach. Toto preberanie má rôzne pragmatické a tradičné príčiny vo vnútri SPD. Na jednej strane táto teória zodpovedá tradičnému hľadaniu hodnoverných transformačných modelov vo vnútri SPD, ktoré sa vynárajú okolo problémového okruhu automatizácie, atómovej energie a „druhej priemyselnej revolúcie“ už v päťdesiatych rokoch. (8 a 9) Tieto úsilia našli svoje uplatnenie v „Godesbergskom programe“ z roku 1959, ktorý vidí základné protirečenie našej doby v tom, „že človek uvoľnil mesmiernu silu atómu a teraz sa bojí následkov“. (10, s. 7) Prostredníctvom vedy sa proklamuje toto riešenie: „Štát musí robiť také opatrenia, aby sa výsledky vedeckého bádania nezneužívali na škodu ľudstva... Zvládnutie politických, ľudských a sociálnych problémov rozvíjajúcej sa industriálnej spoločnosti a uchovanie ľudskej slobody v nej si vyžadujú rozvíjať a prehľbovať vedu o človeku a o spoločnosti.“ (10, s. 26)

Z „Godesbergského programu“ prechádzajú tieto argumenty v stereotypných zvratoch do teoretickej diskusie vo vnútri SPD, tvoria platformu pre výpovede o „industriálnej spoločnosti“ alebo „vzdelanej spoločnosti“.

Na druhej strane plní preberanie „teórie postindustriálnej spoločnosti“ životne dôležitú dvojité funkciu pri duchovno-praktickom zvládnutí vedecko-technickej revolúcie v kapitalistických sociálnych a výrobných podmienkach. Prvá funkcia je v politicko-ideologickom zabezpečení objektívne jestvujúceho záujmu monopolov o vedu a jej využitie, to znamená dosahovať vyššie zisky prostredníctvom vyššej kvalifikácie, zvyšovať úžitkovú hodnotu tovaru pomocou štátu a prostredníctvom nákladov daňových poplatníkov a stabilne udržiavať, prípadne určovať ich trhovú hodnotu. Druhá funkcia je v podporovaní ilúzie o transformačných možnostiach a v ich zdanlivo vedeckom zdôvodňovaní, aby SPD mohla postaviť proti marxizmu-leninizmu nejaký racionálny model spoločnosti. To sa pre SPD stalo už ustrnulou formulkou, ktorá vyjadruje názor jej zakladateľov a propagátorov, že prostredníctvom techniky, technológie a konečne vzdelania možno harmonizovať spoločnosť vo vnútri a podnieť konvergenciu oboch dnes ešte antagonistických spoločenských systémov.

Možno predložiť mnoho dôkazov preberania prvkov „teórie postindustriálnej spoločnosti“, napr. z tímovej prognózy „198. desaťročie“. (11) D. Bell, jeden z jej tvorcov, píše: „Postindustriálna spoločnosť... sa organizuje okolo vedenia a poznatkov a táto skutočnosť vedie k no-

vým štruktúram, ktoré musia byť organizované politicky.“ (11, s. 353) Podobne sa vyjadruje H. Becker, člen rady pre vzdelávanie, v *Celkovom pláne pre vzdelávanie*: „Škola musí v každom odbore vytvoriť vzťah k vede, je závislá od vedy, pripravuje na vedu a oboznamuje s hranicami vedy.“ (11, s. 441) Preberanie spomínaných prvkov vidíme tiež u U. Lohmara (12, s. 107) a H. Ehmkeho (13), ujal sa aj vo vzdelávacích koncepciách a vládnych dokumentoch k vzdelávacej reforme: „Základné vzdelanie opierajúce sa o vedu zabezpečuje mobilitu v povolani a tým i lepšie sociálne možnosti.“ (14, s. I/13)

Tieto myšlienky ústia do *Orientačného rámca na rok 1975—1985*, ktorý prijal Mannheimský zjazd r. 1975 a v ktorom sa o odbornom vzdelaní hovorí: „V demokratickej priemyselnej spoločnosti, akou je Nemecká spolková republika, má každý právo na kvalifikované odborné vzdelanie, ktoré ho uvádza do situácie, kedy môže rozvíjať svoje schopnosti a sklony a môže sám zodpovedne utvárať svoj život. Uskutočnenie tohto individuálneho nároku na vzdelanie vyhovuje súčasne aj spoločenským a hospodárskym požiadavkám. Vysoká úroveň odborného vzdelania je nosnou základňou pre spoločenský, hospodársky a technologický pokrok.“ (6, s. 18)

V poslednom čase sa však objavujú aj skeptické hlasy k úlohe vedy ako producenta ideológie, nové tóny, ktoré sa zlievajú do zboru protiscientistických prúdov a ktoré si viac ako predtým uvedomujú hranice vedy. Svoje objektívne príčiny majú v tom, že kapitalistická spoločnosť sa sama nevie vypořadat s vedou, čo zosilňuje vedomie krízy. Prvé príznaky toho obsahoval už volebný program SPD z roku 1972: „Veda a technika musia slúžiť všeobecným spoločenským cieľom. Majú uľahčovať život ľudí. Ale zároveň ohrozili aj kvalitu života. Preto musia prispieť k vyriešeniu týchto problémov budúcnosti.“ (15, s. 45) Tak sa v predstieraných reformách siaha opäť po otázke „humánneho“ cieľa a po pevných orientačných bodoch, ako to môžeme vidieť aj u Bella: „Technokratické rozhodnutia sú v najlepšom prípade rozhodnutiami o prostriedkoch, nie o účeloch. Hlavnými zostávajú naďalej problémy politického rozhodovania a rozhodovanie hodnotové.“ (11, s. 358) Týmto ďalekosiahlym prispôbením sa „teórii postindustriálnej spoločnosti“ vytvára si vedenie SPD možnosť odlišiť sa od rozličných modifikácií vykreslenia vzťahu vedy a vzdelávania a dať svojim reformným plánom zdanlivo racionálny základ. Nová pozícia presahuje pozície „teórie priemyselnej revolúcie“ v tom, že „tejto racionalite a plánovitosti prisudzuje príliš veľký význam. Teoretická ilúzia priemyselnej spoločnosti o „otvárateľnosti všetkých vecí“ a „formovateľnosti všetkých vzťahov“ sa stala neutržateľná vzhľadom na skutočnosť, že vysoko rozvinutý kapitalizmus nemôže zabezpečiť bezkrízové hospodárstvo ani v podmienkach vedecko-technickej revolúcie alebo práve vtedy nie.“ (7, s. 235) Na tento stav a jeho odraz vo vnútri buržoáznej vzdelávacej a výchovnej teórie poukazuje aj V. M. Chvostov. (16)

Takto získané a všeobecným vývojom potvrdené nové „duchovné horizonty“ poskytujú vedeniu SPD pragmatické prednosti v diskusii o vzdelaní, napr. proti jestvujúcim technokratickým teóriám, ktoré sú práve z pragmatického hľadiska príliš zúžené na to, aby získali masu. V ostrej polemike sa preto J. C. Horn obracia proti H. Schelskému, najmä proti jeho formulke, že viac demokracie umožňuje menej racionality a tým menej slobody. Proti tomu stavia Brandtovu prázdnu frázu, že treba mať odvahu na viac demokracie. (17, s. 441) Popri týchto sporoch sa za obranou technokratických ideológií skrývajú silné frakčné boje, ktoré sa odvíjajú okolo problémového okruhu demokracia — technokracia, účelovo racionálne a hodnotovo racionálne konanie, veda a spoločenská politika. Táto politika dáva pravicovému vedeniu SPD možnosť varovať pred reformátorskou eufóriou a rozširovať reálnejšiu reformnú ideológiu, ktorá vie zachovať zo vzájomného vzťahu človek—veda abstraktno humanistický obraz človeka, čo nie je v tradičnej línii SPD nové a čo už skôr vyjadril C. Smid: „Humanizmus — to je formovanie človeka na základe idey človeka a smerujúc k idei človeka.“ (18, s. 8)

Druhá rovina teoretického zdôvodňovania vzdelávacej koncepcie SPD je v rozvádzaní argumentácie „etického socializmu“ za hranice tradičnej línii. Vzhľadom na vnútorné rozpory, ktoré sa vynárajú s reformami školstva, píše napr. H. P. Rose: „Vzdelávaco-politické predstavy SPD musia byť integrované predovšetkým do celkového spoločensko-politického konceptu, a to nielen kvantitatívne, ale aj kvalitatívne. Lebo aj sám pokus kvantitatívnej integrácie zostáva v konečnom dôsledku len technokratickým sčítaním, ak sa najsť neurobí jasno v predstavách o cieľi. V učebných cieľoch a učebných metódach sa odrážajú hodnotové predstavy spoločnosti.“ (19, s. 27) Nachádzame tu druhý typický spôsob argumentácie politikov vzdelávania SPD, ktorý stereotypne dodržiavajú v tomto poradí: Vykreslenie ťažkostí pri reformnej politike, zreteľ na Godesbergský program, odvolanie praktických konzekvencií zo „základných etických hodnôt demokratického socializmu.“ Dôkazy sú rozmanité, napr. u H. Schmidta: „Tam, kde sa nepodarí objasniť ideálny obsah politiky a jej mravný základ, tam sa môžu občania od politiky odvrátiť, lebo tam mizne vedomie pospolitosti, tam sa vynára nebezpečenstvo ideologického poblúdenia.“ (20, s. 328) Tým sa zachováva v pravicovom vedení SPD kontinuita v teoretických základoch. Ako je známe, vedie tento duchovný prúd od novokantovcov okolo prelomu storočia k SPD a odvtedy našiel mnoho variantov. Možno poukázať najmä na vlnu od L. Nelsona cez W. Eichlera ku *Godesbergskému programu*, ktorý je vyjadrený okrem iného vo „vzdelávaco-politických smerniciach“ (21) napr. v základnom princípe: „SPD vidí vo vzdelávacej politike najdôležitejšiu spoločenskú úlohu nášho ľudu. Základné hodnoty demokratického socializmu sloboda—spravodlivosť—solidarita určujú aj úsilia nemeckej sociálnej demokracie.“ (21, s. 7) Na tomto mieste nemôžeme analyzovať historické pramene „etického

socializmu“ a jeho argumenty, ako sú podané v „smerniciach“ a odvtedy stále opakované v rámci možného a nevyhnutného. Historický začiatok je v „spore o revizionizmus“ okolo roku 1900. Mnohé dôkazy, najmä z časopisu SPD *Die neue Gesellschaft*, poukazujú na E. Bernsteina [22], ďalšie analógie vedú k P. Natorpovi [23] a M. Adlerovi [24]. Pravým „otcom“ všetkých koncepcií vzdelávania SPD je však L. Nelson. Cez W. Eichlera, spolutvorcu Godesbergského programu z r. 1959, vedú duchovné spojenia k Nelsonovi. Eichler sám bol Nelsonovým tajomníkom a správcom jeho pozostalosti. Bez toho, aby sme sa v jednotlivostiach zaoberali rozsiahlym dielom Nelsona, ukážeme na jeho „otcovstvo“ na základnej hodnote SPD — „spravodlivosti“. „Z princípu spravodlivosti vyplýva pre každé jednotlivé konanie, prostredníctvom ktorého vstupujeme do vzájomného styku s inými osobami, príkaz, aby sme naším konaním nezranili cudzie záujmy, keď na tomto konaní nemáme osobitný záujem. Tento príkaz nazývam krátko zákon uváženia alebo zákon spravodlivého zváženia. Možno to formulovať takto: Nikdy nekonaj tak, aby si svoj spôsob konania nemohol schváliť aj vtedy, keby záujmy toho, na koho sa vzťahuje, boli tvojimi vlastnými.“ [25, s. 147] V pokračovaní kantovskej etiky pri striktnom odmietaní marxisticko-leninskej teórie spoločnosti je u Nelsona markantné precenenie pedagogiky a výchovy: „Výchova má jednu úlohu, totiž úlohu viesť človeka k svojmu dobru.“ [25, s. 554] To priviedlo W. Eichlera k výpovedi: „Také učenie musí byť chápané ako nosná konštrukcia socialistickej teórie.“ [26, s. 14]

Odvtedy sa diskusia a interpretácia základných etických hodnôt SPD „sloboda—spravodlivosť—solidarita“ vrátila do centra pozornosti teoreticko-svetonázorovej diskusie vo vnútri SPD. R. 1969 mohol Eichler konštatovať: „Po prvýkrát stavia sociálna demokracia základné hodnoty slobody, spravodlivosti a solidarity ako cieľ socializmu na prvé miesto svojho programu. Sú teda meradlom, na ktorom sa má prejaviť, či je politika strán a štátu dôstojná človeka.“ [26, s. 205] Aktuálne potvrdenie toho nachádzame u W. Brandta: „Základné hodnoty — spravodlivosť, sloboda, solidarita — sú meradlom pre hodnotenie jednotlivých politických rozhodnutí.“ [27, s. 90] Mannheimský zjazd SPD roku 1975 zaväzuje v *Rámcovej orientácii* celú stranu, aby jednotne uplatňovala základné hodnoty *Godesbergského programu*, aby sa tým odstránil „nedostatok vzájomnej súvislosti demokratického socializmu a reforiem“. [6, s. 2] Z axiomatiky základných hodnôt sa robia závery pre vzdelávaciu politiku: „Pri spĺňaní predpokladov spravodlivosti a slobody sa vo vnútri hnutia vždy znova diskutovalo o vytvorení rovnakých možností. Táto téma zaujímala hnutie už od projektov robotníckych vzdelávacích spolkov až po dnešné predstavy o celkovom vzdelávacom pláne.“ [28, s. 66]

Čo treba k tejto „socialistickej teórii“ povedať z marxistického hľa-

diska, je zakotvené u klasikov marxizmu-leninizmu i v príspevkoch filozofov ZSSR a NDR. (29, s. 412; 30, 31, s. 732; 32; 33, s. 269)

Podľa načrtnutého historického exkurzu možno záverom konštatovať, že „etizujúce argumentácie ponúkajú vzdelávacej politike SPD a jej oficiálnym programom malú poznávaciu hodnotu; modernému sociálnemu reformizmu však poskytujú stále nové ideologické vzory a politické línie. (34)

Tak ako u Kanta a novokantovcov, aj v *Godesbergskom programe* sa základné hodnoty chápu ako apriórne, ahistorické a abstraktné kategórie.

Apriórnosť základných hodnôt znamená, že sa nechápu ako skúsenosti robotníckej triedy alebo jednotlivca, ale sú stavané ako večné ciele socializmu. Síce sa tým dosiahne zdanlivá orientácia pre budúcnosť, je však vzdialená od reálnych podmienok boja o skutočné demokratické práva, o rovnaké právo na vzdelanie pre všetkých, čo je dnes špecifická požiadavka robotníckej triedy a všetkých demokratických síl v existenčnom a tým aj triednom boji.

Ahistorizmus znamená, že tieto hodnoty nie sú odvodené z dejín sociálneho vývoja robotníckeho hnutia a zostávajú v rámci teoretických dedukcií niekoľkých pravicových teoretikov SPD. Pritom boj o vzdelanie, o vedomosti v dejinách robotníckeho hnutia obsahoval na počiatku vždy niečo progresívne, aj pri precenení „moci poznania“ a „všemohúcnosti“ výchovy.

Abstraktné sú základné hodnoty v tom zmysle, že sú ako čisté veličiny toho, čo má byť (des Sollens), idealistickým spôsobom postavené proti praxi, najmä proti robotníckemu hnutiu a uvedomelému triednemu boju. Keď sa má určiť hierarchia týchto troch základných hodnôt a keď sa má definovať obsah pojmov, na nich založené interpretácie sa zvrhávajú na čistú sofistiku. (35, s. 956) Najmä hodnota „solidarity“ sa dostáva fatálne do blízkosti kresťanského sociálneho učenia, stáva sa identickou s pojmom kresťanskej lásky k blížnemu. (36)

Preto sú pochopiteľné úsilia zvýšiť politickú platnosť základných hodnôt a tým Godesbergského programu konkretizáciou „základných etických hodnôt“, ako ukazujú nasledujúce citáty. W. Brandt k tomu hovorí: „Musíme pracovať na konkretizácii týchto pojmov.“ (27, s. 89) Programovo je to vyjadrené v *Rámcovej orientácii*: „V centre... stojí úloha upresňovať a konkretizovať základné hodnoty demokratického socializmu na základe Godesbergského programu, analyzovať skutočný a očakávaný spoločenský vývoj a ukázať, ako možno prostredníctvom reforiem zmeniť spoločenské zriadenie Nemeckej spolkovej republiky v záujme väčšej slobody, väčšej spravodlivosti a väčšej solidarity.“ (6, s. 3)

Perspektívne odkazuje L. F. Neumann na tento žiadúci trend: „Cieľom axiomatického postupu preto nie je zostaviť dogmatický katalóg

základných hodnôt v zmysle axiomaticko-deduktívneho systému, ale získať normatívne základné orientácie pre politické konanie, ktoré by boli vhodnejšie pre interpretáciu.“ [28, s. 65]

Politický zámer je tu zrejmý — interpretovať základné hodnoty celkom v zmysle predpísanej „línie“ pravicového vedenia SPD. Pritom sa stále vynára nebezpečenstvo, že príliš široké, nekontrolované a radikálne interpretácie z radov členstva SPD sa môžu zamerať na skutočné problémy politickej situácie, napr. na požiadavku skutočnej demokratickej reformy vzdelávacieho systému v NSR, vychádzajúc z pojmu spravodlivosti. Ak SPD napriek tomu tak kľčovite a tvrdohlavo zostáva verná základným hodnotám *Godesbergského programu*, tak len preto, že vzdať sa týchto hodnôt by znamenalo vzdať sa *Godesbergského programu*, a tým by bola ohrozená aj jej reformistická koncepcia. So stratou etických základov politiky SPD by zmizla väčšia časť propagandistického pôsobenia predstieranej reformnej politiky, a práve na ňu sa predsa zameriavajú vzdelávacie programy SPD.

Kde sú príčiny masového pôsobenia (ktoré nemožno prehliadať) tejto modernej mytológie v manipulovaní?

1. Základné hodnoty „sloboda—spravodlivosť—solidarita“ sú pevne zakorenené v ľudových masách ako životné očakávanie, dokonca ako túžba. Majú svoje elementárne korene v každodennom živote a sú demokratickými prvkami duchovnej kultúry ľudu, naivnou živnou pôdou pre reformistické argumenty SPD v NSR.

2. Tri základné hodnoty majú osobitnú tradíciu v dejinách robotníckeho hnutia, sú súčasťou spontánneho každodenného vedomia a vyrastajú zo životných skúseností vo svete kapitálu. Zodpovedajú konkrétnej perspektíve budúcnosti robotníckej triedy a sú tak aj meradlom reálne existujúceho socializmu, ovšem na materialistickej základni.

3. Prostredníctvom etických hodnôt získava SPD aj prirodzených spojencov robotníckej triedy v kapitalizme, príslušníkov inteligencie, mládežnícke a ženské hnutie, náboženské a buržoázno-humanistické skupiny.

4. Tieto hodnoty možno na základe ich abstraktného chápania pružne prispôbiť všetkým oblastiam života a vývojovým trendom a konkrétne politicky ich doplniť, čo pravicové vedenie SPD uskutočnilo koniec-koncov pojmom „kvalita života“.

5. Etické hodnoty dovoľujú detailnú kritiku a detailný realizmus. Detailnú kritiku totiž vtedy, keď sa predstieraný etický ideál rozchádza so skutočnosťou v NSR, čo je normálne najmä v krízových obdobiach. Táto detailná kritika zastiera prirodzene pohľad na objektívne príčiny antagonistických rozporov vo vzdelávacom systéme NSR, lebo od začiatku sa príčiny a nešváry presúvajú do subjektívnej oblasti, predovšetkým na také subjekty, ktoré negujú etické hodnoty, alebo z nich odvodzujú nesprávne závery. Táto kritika zo strany predsedníctva SPD má okrem iného zasiahnuť určité kruhy mladých socialistov, u ktorých

sa napriek uznaniu Godesbergského programu vplyvom Frankfurtskej školy rozšírila skutočná spoločenská kritika. (37, s. 13) Najmä v diskusií okolo reformného cieľa „rovnosti možností“ časť mladých socialistov prenáša základné etické hodnoty zo „sveta ideí“ do každodenného politického boja. Ako ukázal Mannheimský zjazd roku 1975, musí pravicové vedenie SPD brať do úvahy volanie mladých socialistov po konkrétnych zmenách. Napriek tomu reálne nebezpečenstvo, že vo vnútri SPD prerastú tieto požiadavky na skutočne demokratické ciele, zostáva naďalej permanentné: „Z „hodnôt“ samých možno odvodiť ľubovoľné množstvo rozličných politických cieľov a odôvodniť navzájom si odporujúce opatrenia.“ (38, s. 24) Z toho vychádza aj kritika vzdelávacej politiky SPD: „Aj vo vzdelávacej politike nadobúda cieľ zvyšovať produktivitu zrejmu prevahu nad cieľom vplyvať na človeka, aby bol spôsobilý pre emancipáciu.“ (38, s. 27)

Celkove sa „etizujúce“ argumenty SPD prejavujú ako zjemnelá forma antikomunizmu tým, že sa dovoľávajú nádeje a ilúzie, tým, že ideologický triedny boj vo vnútri i vo svetovom meradle ofenzívne určujú a ovládajú prostredníctvom morálnych hodnôt. Úvodom načrtnutú dilemu však nemôže bez rozporov riešiť ani „etický socializmus“ ako teoreticko-svetonázorová základňa sociálnoreformistickej politiky. Príčina je v triednej funkcii sociálneho reformizmu. „Celou svojou podstatou je zameraný na udržanie, posilnenie a podľa možnosti rozšírenie panstva kapitálu. Svojou zdanlivou kritikou poskytuje však východiskové body pre skutočnú kritiku kapitalizmu, ale musí ich poskytovať, ak chce vôbec dosiahnuť vplyv na masy. Ak odhalí túto verbálnu kritiku ako maskovanie, riskuje svoje vlastné pôsobenie. Ak ju príliš zdôrazňuje, posilňuje antikapitalistické nálady a akcie robotníckych mas, ktoré má objektívne práve neutralizovať.“ (39, s. 41–42)

Pre teoretické zdôvodnenie vzdelávacích koncepcií SPD z toho teda vyplýva, že nie je k dispozícii žiaden uzavretý a samostatný svetonázorovo-filozofický systém, ktorý by sa dal použiť tvorivým spôsobom pre progresívne zvládnutie najnaliehavejších úloh vo vzdelávacej politike NSR. Po ruke sú len recepty a argumentácie z buržoáznej ideologickej produkcie, ktoré vedenie SPD špecifickým spôsobom preberá, pragmaticky kombinuje a prispôsobuje tej či onej situácii. „Vzdelávaco-filozofické princípy SPD sú primerane eklektické.“ (7, s. 247)

Politické ciele stranického vedenia SPD a objektívna nevyhnutnosť vo vzdelávacom systéme spätne pôsobia na tvorbu teórie a principiálnu argumentáciu SPD. To, že pritom SPD nie je autonómna, dokazujú rozmanité hlasy z tábora modernej buržoáznej filozofie, ako napr. H. Lenk: „Naliehavou úlohou filozofie je formulovať a analyzovať spojovacie princípy, ktoré by prepojili teoretické poznatky s normatívnymi pravidlami konania.“ (40, s. 19) SPD ide o tieto „spojovacie princípy“, ale buržoázna filozofia ich už neponúka v jednotnej forme, takže teória a katalóg noriem sa rozchádzajú a zjednotenie „teórie postindustriálnej

spoločnosti“ a etického socializmu, o ktoré sa pokúša, môže uskutočniť len eklekticky, logickými skokmi a neustálymi obmenami v propagovaní princípov vzdelávacej politiky. Vedenie SPD sa však dokáže vyrovnáť s touto „zmiešaninou“ a bude ju vedieť aktivizujúco využiť. Načrtujeme základy tohto postupu:

1. Spojenie teorém „teórie postindustriálnej spoločnosti“ a argumentov „etického socializmu“ poskytuje zmiešaninu modernej buržoáznej teórie spoločnosti podľa vzoru USA a tradičného myšlienkového stanoviska SPD, ktoré si zabezpečuje „filozofické posvätenie“ prostredníctvom Kantovho mena, novokantovcov a L. Nelsona, ako aj počiatkov vzdelávacej politiky SPD na prelome storočia a Weimarskej republiky.

2. Toto spojenie má tú prednosť v pôsobení na masy, že na jednej strane zdôrazňuje nevyhnutnosť vedecko-technickej revolúcie v kapitalistických podmienkach a manifestuje ju vo vedecky orientovanom obraze spoločnosti a na druhej strane necháva priestor pre subjektívno-antropologický obraz človeka. Tým sa prijímajú práve tak prvky spoločenského, ako aj individuálneho procesu poznania v kapitalistických podmienkach, ale zároveň sú preformované do falošného vedomia.

3. Toto spojenie dovoľuje detailnú kritiku v tom zmysle, že o rozporoch medzi ideálom „teórie postindustriálnej spoločnosti“ a existujúcimi nedostatkami vo vzdelávacom systéme NSR sa otvorene hovorí a z toho vyplývajúce opatrenia v záujme zúčastnených možno formulovať. Táto kritika však vylučuje deterministickú systémovú kritiku, pretože ani od obrazu spoločnosti, ani od obrazu človeka neexistuje prechod k objektívnym triednym vzťahom. To vedie ku kritickým výpovediam vedenia SPD o vzdelávacom systéme pred rokom 1969 a k intenzívnejšiemu štátnemu riadeniu školstva po roku 1969. Dovoľuje aj subjektívnu sebakritiku, ako vidieť napr. u W. Erandta: „Stala sa [vzdelávacia politika — H. S.] ... cieľom nádejí, ktoré omnoho presahovali možné, v mnohých prípadoch dokonca rozumné. Pripúšťam, že sme proti týmto nádejám nevystupovali vždy dosť rozhodne.“ (28, s. 361)

Ofenzívne marxistická analýza a kritika ideológie nemôže preto zostať pri konštatovaní, že svetonázorovo-filozofické základy vzdelávacej koncepcie SPD sú eklektické, reprezentujú pedagogický idealizmus, sú falošným vedomím a v konečnom dôsledku prispievajú k stabilizovaniu kapitalizmu ako systému. Vychádzajúc z marxistických principiálnych pozícií je potrebné charakterizovať tak spôsoby pôsobenia týchto základov, ako aj spôsoby ich tvorenia. Proces vzniku ideológie, rozpracovania nosnej vzdelávacej koncepcie SPD môžeme pochopiť len vtedy, keď sledujeme všeobecné zákonitosti produkcie buržoáznej ideológie. Potom možno povedať, že vedenie SPD preberá zo vzdelávaco-filozofických myšlienkových tradícií etiku novokantovstva a neustále ju aktivizuje. Tieto myšlienkové postupy sú modernizované a dopĺňané sociologicky zdôvodnenými teóriami o spoločnosti, v tomto prípade „teóriou postindustriálnej spoločnosti.“ Argumentom sa na základe ofenzívneho

spojenia ideológie, politiky a ekonómie udelí masová pôsobnosť a v podobe hesiel sa nasadia do každodenného politického boja. Takýto stav konštatuje M. M. Chvostov v buržoáznych vzdelávacích a výchovných teóriách vôbec. (17, s. 37—38)

Zmiešanina buržoáznej ideológie a etických svetonázorových apelov dovoľuje zjednotiť objektívne a subjektívne faktory vzdelávania. Sociológia dáva podklady pre kvantitatívne utváranie vzdelávacieho systému v jeho vnútornej štruktúre a pre jeho vzťahy k priemyslu a buržoáznej vede (inovačný problém). Etická dimenzia je determinujúca pre kvalitatívne stránky vzdelávacieho systému (ako obraz človeka, o ktorý sa treba usilovať) pre učebné ciele a učebné motivácie. To sa prejavuje najmä v *Celkovom pláne vzdelávania*, ktorý vytýčil základné črty budúceho vzdelávacieho systému NSR. „Cielom kvalitatívnych reforiem a všetkých kvantitatívnych plánov výstavby je rozvoj takého vzdelávacieho systému, ktorý s ohľadom na celospoločenský vývoj uspokojí nárok jednotlivca na rozvíjanie svojho nadania, sklonov a schopností, a tým ho urobí spôsobilým zodpovedne utvárať svoj osobný, pracovný a sociálny život. Rovnosť možností a schopnosť výkonu sa stávajú navzájom dopĺňajúcimi a podmieňujúcimi princípmi budúceho vzdelávania.“ (42, s. 6)

Utvorenie vlády v roku 1974 z koalície SPD a FDP prinieslo medzník vo vzdelávacej politike. Objektívnymi príčinami toho boli okrem iného čoraz zjavnejšie rozpory medzi reformnými zámermi vedenia SPD vo vzdelávaní a tým, čo bolo skutočne dosiahnuté. Kríza vo vzdelávaní nadobudla a nadobúda vyhrotené formy. Odhalili sa nové znepokojujúce javy, ktoré sa dajú vydedukovať z vnútorných antagonistických rozporov imperialistického systému vo všeobecnej kríze. (2, s. 770) Namiesto „reformnej eufórie“ sa vo verejnej mienke NSR rozšírilo skeptické stanovisko, ktoré sa zdá byť celkom pochopiteľné pri vysokom stave nezamestnanosti mladých, pri nedostatku učiteľov, hoci je zároveň nadbytok učiteľov, pri zákaze vykonávať povolanie učiteľom s pokrokovými názormi, pri radikálnom znižovaní finančných prostriedkov na školstvo a súčasnom zvyšovaní nákladov na zbrojenie. (43) Nikto nepochyboval o tom, že vláda SPD by bola schopná uskutočniť parciálne zmeny v školstve, avšak reformné sľuby z roku 1969 sa vzťahovali na systém a nie na detaily. Vládne vyhlásenie z roku 1974 určuje pod devízou „kontinuity a koncentrácie“ ako ťažiskovú úlohu len odborné vzdelanie: „Zväz a kraje, hospodárstvo, školstvo, podniky a remeslá, zamestnávateľia a odbory, školitelia a vzdelávaní musia prispieť k reforme odborného vzdelávania.“ (44) Odtedy sústredila SPD všetky sily na tieto úlohy, ale bez toho, aby sa politické ciele realizovali prakticky, napriek novému zákonu o odbornom vzdelaní. Príčiny sú, ako sme už naznačili, vo vnútorných a vonkajších požiadavkách na odborné vzdelanie. Veľmi obozretne sa politici SPD vyjadrujú o ďalšom pokračovaní vzdelávacej reformy: „Teraz musíme s politickou rozhodnosťou,

vzdelávaco-politickou fantáziou a modernými manažérskymi metódami uplatniť obsahové reformy, ktoré nám dovoľujú efektívne a sociálne spravodlivo využiť novovytvorené kapacity.“ [43]

Z novej vnútornej a vonkajšej situácie najmä v ekonomickej oblasti vyrastá teda nová vzdelávacia politika, hlásaná novou politickou stratégiou reformizmu, reprezentovaná novým „vedúcim mužstvom“. Zo vzájomného vzťahu základne a nadstavby vyrastá aj nové filozoficko-svetonázorové osnovanie (pri čiastočnom zachovaní tradičných myšlienkových postupov), stelesnené vo frakčných sporoch o vedúci štýl v SPD.

Táto nová orientácia sa odvoláva na „kritický racionalizmus“ K. R. Popperovho a H. Albrechtovho razenia.

Počiatky toho sa politicky prejavujú už roku 1969 u H. Schmidta, keď oproti unáhleným reformátorom vo vedení SPD veľmi úzko ohraničil rámec reformných plánov. (11, s. 328) Dokazuje to aj úvod k novému návrhu *Rámcovej orientácie*: „Text návrhu... sa môže zdať mnohým veľmi technokratický; nech si však uvedomia, že neexistuje veľká reforma, jediný veľký skok. Aj v celkom iných spoločenských systémoch sa problémy rozvoja miest a vidieckych krajov, ktorý možno merať životnou kvalitou, prejavujú komplexne. Aby sme to dosiahli, musíme systematicky a krok za krokom meniť mnohé jednotlivé zákony a predpisy, chopiť sa jednotlivých problémov a riešiť ich, zmeny uskutočňovať konkrétnymi reformnými krokmi („piecemeal social engineering“ — ako hovorí Karl Popper).“ [45, s. 12]

Medzitým sa objaví zborník, ktorý analyzuje politickú hodnotu „kritického racionalizmu“ pre pravicové vedenie SPD. Autori poukazujú na politickú hodnotu „kritického racionalizmu“, odhliadajú však od skutočnosti, že „Popper bol ako mladý učiteľ vo Viedni v dvadsiatych rokoch aktívnym sociálnym demokratom.“ [46, s. 75]

V rámci tejto práce možno samozrejme len naznačiť „očakávanú“ politickú hodnotu kritického racionalizmu pre vzdelávaciú politiku, ako sa od roku 1974 prejavuje v koncentrácii na odborné vzdelanie:

1. Pomocou argumentov „kritického racionalizmu“ sa má viesť sústredený boj proti nádejám na skutočne demokratické zmeny vzdelávacieho systému NSR v dohľadnom čase. Varuje sa pred „utopickými“ požiadavkami, ktoré sa odvodzujú z deterministického historického pohľadu „Rozsiahle pokusy vysvetliť vývoj ľudských dejín z jednej jedinej perspektívy prostredníctvom jediného „zákona pohybu“ a na základe v ňom zdanlivo obsiahnutých princípov predpovedať aj budúcnosť majú niečo fascinujúce — od Marxa až po Spenglera. Ale nemožno sa tým nechať príliš ujarmiť, treba sa pozrieť na skutočnosť a preveriť teóriu.“ [46, s. XIII.]

2. Prostredníctvom „kritického racionalizmu“ sa má zachovať jednotná a komplexná vláda pravicového vedenia SPD. Príťažlivosť „kritického racionalizmu“ pre súčasné vedenie SPD je v ponúkanej sys-

tematike teórie poznania, teórie vedy, metodológie a politickej filozofie „kritického racionalizmu“, ktorá však presúva rozhodovanie na subjekt. „Politické konanie nemožno v žiadnom prípade zdôvodniť len učením o mravnosti alebo etikou, rovnako ako ani len z teoretického pohľadu do budúcnosti na nevyhnutný chod spoločenského vývoja. Pravdu má skôr Max Weber: Politik musí ručiť za (predvídateľné) následky svojho konania.“ (46, s. X)

Tak sa zdá byť „kritický racionalizmus“ vhodnejší pre politické rozhodovanie ako „etický socializmus“ alebo buržoázna sociológia. „V základoch etického realizmu Nelsona, ktorý sa v *Godesbergskom programe* uplatnil pod vplyvom Williho Eichlera a Gerharda Weissa a odrazil sa v základných hodnotách a základných požiadavkách, je názor, že pri použití vedeckých metód... je možné dosiahnuť ideály slobody a spravodlivosti ako mravne a právne záväzné pre ľudskú spoločnosť (W. Eichler). Tento názor je, pokiaľ ide o jeho čisto vecný obsah, skutočne sotva udržateľný... Etika nie je žiadna veda.“ (46, s. 48)

3. Zdá sa, že v „kritickom racionalizme“ sa našiel prostriedok na zdôvodnenie súčasného obmedzeného postupu vzdelávacích reforiem.

„Sociálna technika kúskovania spočíva na poznaní, že naše vedomosti o dôsledkoch nášho konania sú stále neúplné a sú tým nevyhovujúcejšie, čím prenikavejšie a rozsiahlejšie sú naše opatrenia, lebo naše ciele sa môžu meniť a my sa môžeme mýliť. Premena spoločnosti vyžaduje preto neustálu kontrolu a revíziu na základe úspechov a vedľajších vplyvov nášho konania a na základe kritiky tých, ktorých sa to týka a ktorí sa na tom podieľajú.“ (46, s. 40)

Ešte nie je bezpečne rozhodnuté, ktoré línie sa v budúcnosti uplatnia vo vnútri vedenia SPD. U mnohých prívržencov sa ozývajú kritické hlasy k preberaniu „kritického racionalizmu“, a to z rozličných aspektov. U L. F. Neumanna dominuje strach, že s vypustením základných hodnôt sa *Godesbergský program* vyprázdni. „Pre reformnú politiku sa často predkladajú dve základné strategické pozície: jedna je silne poznačená teoretikom poznania a sociálnym filozofom Karlom Popperom... A ak on sám relativizuje svoje vlastné pozície, keď tvrdí, že „sociálnou technikou kúskovania“ možno dokonca dosiahnuť zmeny v triednej štruktúre, tak len potvrdzuje, že z perspektívy sociálnej techniky kúskovania alebo „utopickej sociálnej techniky“ nemožno získať žiadnu rozhodnú pomoc pre riešenie aktuálnych problémov reformnej politiky.“ (28, s. 75)

Hlásia sa aj mladí socialisti so svojou kritikou. „Politické plánovanie sa stáva technokratickým plánovaním, ktoré sa podriaďuje záujmom mocných, keď sa obmedzuje na kvantitatívny opis existujúcich štruktúr a súčasne neanalyzuje, ktoré kvalitatívne zmeny treba uskutočniť pre uplatnenie princípov demokratického socializmu.“ (38, s. 69)

Isté je, že antagonistické rozpory kapitalistickej spoločnosti vo

vzdelávacom systéme ako v každej inej oblasti nemožno politicky prekonať ani veľkými, ani malými reformami, ak sa SPD nechá svetonázorovo-filozoficky viesť Bellom, Nelsonom alebo Popperom.

Neexistuje totiž žiadna teória ako základ aktívnej politiky, ktorá môže apologetickým a zároveň logicky pádnym spôsobom legitimovať také formy prejavu antagonistického systému vzdelávania NSR, ako je nezamestnanosť približne 20 tisíc učiteľov pri súčasnom nedostatku učiteľov.

Správne alternatívy vzdelávacej politiky treba logicky hľadať len mimo vedenia SPD, politicky na triednych pozíciách robotníckej triedy a jej spojencov v boji za protimonopolistickú demokraciu, filozoficky-svetonázorovo na pozíciách marxizmu-leninizmu.

LITERATÚRA

1. Správa predsedníctva DKP Im Kampf für die sozialen und demokratischen Volksrechte, für Frieden, Freiheit und Sozialismus prednesená H. Miesom, In: Neues Deutschland z 20.—21. 3. 1976.
2. BECKER, H.: Die Vertiefung der Bildungskrise im staatsmonopolistischen Kapitalismus. In: Einheit, 1975, 7.
3. SEIFERT, O.: Verstärkter Druck der Monopole auf das Hochschulwesen der BRD. In: IPW-Berichte, 1975, 12.
4. WASIN, W. G.: Die gegenwärtige Lage der Sozialdemokratie. In: Einheit, 1974, 4.
5. Ein Jahr Regierungsverantwortung, Leistungen und Perspektiven. Köln 1970.
6. Zweiter Entwurf eines ökonomisch-politischen Orientierungsrahmes für die Jahre 1975—1985. In: Vorwärts, 16. 1. 1975.
7. DOMIN, G., LAUFERMANN, H., MOCEK, R., PÄLIKE, D.: Bürgerliche Wissenschaftstheorie und ideologischer Klassenkampf. Berlin 1973.
8. LEY, H.: Dämon Technik? Berlin 1961.
9. STOLZ, H.: Pseudotheoretische Grundlagen der Schulpolitik und Pädagogik der SPD. Berlin 1963.
10. Grundsatzprogramm der SPD. Beschlossen vom Aussenordentlichen Parteitag der SPD im Bad Godesberg. 13.—15. 11. 1959.
11. Das 198. Jahrzehnt. Hamburg 1969.
12. LOHMAR, U.: Die Wissenschaft ist eine Angelegenheit der Gesellschaft. In: Die neue Gesellschaft, 1971, 2.
13. EHMKE, H.: Die Qualität des Lebens. In: Welt der Arbeit, 23. 2. 1973.
14. Zwischenbericht der Bund-Länder-Kommission für Bildungsplanung... vom 18. 10. 1971.
15. Wahlprogramm der SPD 1972. Dortmund 1972.
16. CHWOSTOW, V. M.: Die Aufgaben der sozialistischen Pädagogik im Kampf gegen bürgerliche Bildungs- und Erziehungstheorien. In: Die marxistisch-leninistische Pädagogik — eine streitbare Waffe im Kampf gegen den Antikomunismus. Berlin 1972.
17. HORN, J. C.: Wissenschaft—Demokratie—Rationalität—Freiheit. Eine Antwort an Helmuth Schelsky. In: Die neue Gesellschaft, 1973, 6.
18. SCHMID, C.: Das humanistische Bildungsideal. Frankfurt/Main—Berlin—Bonn 1956.
19. ROSE, H. P.: Wieviel und welche Bildung braucht die Gesellschaft? In: Die neue Gesellschaft, 1973, 4.

20. SCHMIDT, H.: Strategie des Gleichgewichts. Stuttgart 1969.
21. Bildungspolitische Leitsätze der Sozialdemokratischen Partei Deutschland. Bonn 1964.
22. BERNSTEIN, E.: Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie. Praha 1902.
23. NATORP, P.: Sozialpädagogik. Stuttgart 1920.
24. ADLER, M.: Neue Menschen. Gedenken über sozialistische Erziehung. Berlin 1924.
25. NELSON, L.: Vorlesungen über die Grundlagen der Ethik. Göttingen 1932.
26. EICHLER, W.: Geist und Tat 10/47.
27. BRANDT, W.: Über den Tag hinaus. Hamburg 1974.
28. NEUMANN, L. F.: Prologomena zu den sozialpolitischen, wissenschaftstheoretischen und sozialpsychologischen Grundlagen des freiheitlichen, demokratischen Sozialismus. In: Freiheitlicher Sozialismus, Beiträge zu seinem heutigen Selbstverständnis. Bonn-Bad Godesberg 1973.
29. MARX, K. — ENGELS, F.: Spisy 34. Praha 1971.
30. Ideologie des Sozialdemokratismus in der Gegenwart. Berlin 1971.
31. MÜLLER, R.: Kritische Bemerkungen zum „demokratischen Sozialismus“. In: Dtsch. Z. Philos., 1958, 4.
32. SÖDER, G.: Studie zur rechtsozialistischen Ideologie. Berlin 1975.
33. RICHTER, F. — WRONA, W.: Neukantianismus und Sozialreformismus. In: Dtsch. Z. Philos., 1974, 3.
34. SCHULZE, H.: Sozialdemokratismus zwischen Entideologisierung und Reideologisierung. Berlin 1973.
35. LÜHRS, G.: Grundwerte des Sozialismus. In: Die neue Gesellschaft, 1972, 12.
36. Katholizismus und freiheitlicher Sozialismus. Kolín 1965.
37. Jungsozialisten-Magazin. Sondernummer zum Bildungskongres 1969.
38. Jungsozialisten. Kritische Stellungnahme zum Problem einer gesellschaftlichen Langzeitplanung. Bonn-Bad Godesberg 1973.
39. ROSSADE, W.: „Demokratischer Sozialismus“ und Konvergenz. In: IPW-Berichte, 1974, 2.
40. LENK, H.: Philosophie im technologischen Zeitalter. Stuttgart—Berlin—Kolín 1972.
41. WERNER, K.: Zur anthropologischen Tendenz der bürgerlichen Ideologie in der Gegenwart. In: IPW-Berichte, 1974, 7.
42. Bildungsgesamtplan, herausgegeben von der Bund-Länder-Kommission für Bildungsplanung... Stuttgart 1973.
43. ROHDE, H.: Die Bildungsreform geht weiter. In: Vorwärts, 13. 11. 1975.
44. SCHMIDT, H.: Regierungserklärung 1974. In: Die Welt, 18.—19. 5. 1974.
45. SCHMIDT, H.: Entwurf eines ökonomisch-politischen Orientierungsrahmes für die Jahre 1975—1985. Einführung. Bonn 1972.
46. LÜHRS, G. — SARRAZIN, T. — SPREER, F. — TIETZEL, M.: Kritischer Rationalismus und Sozialdemokratie. Bonn-Bad Godesberg 1975.

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКО-ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ СДП

Гайнц Зоннтаг

Цели Социал-демократической партии Германии и ее политики в области образования соответствуют классовой функции и общей стратегии Президиума партии, а именно стабилизации государственно-монополистической системы в условиях обостряющегося кризиса

капитализма. Первоочередная цель образовательной реформы — выполнять требования монополий и их союзов и воспитывать такое молодое поколение, которое им обеспечит производительность и эффективность. Одновременно, однако, руководство СДП должно оказывать противодействие влиянию социалистических стран и прежде всего соседней ГДР. В распространении иллюзии о «возможном социальном развитии всех» СДП видит возможность усовершенствования манипуляции широкими социальными слоями.

Для концепции СДП в области образования характерны два момента: приспособление идей теории постиндустриального общества и разработка аргументации «этического социализма». Автор указывает на ложность основных ценностей Годесбергской программы, которые понимаются как априорные, неисторические и абстрактные категории. Этизирующая аргументация СДП имеет незначительную познавательную ценность и выступает в виде уточненной формы антикоммунизма. В последнее время эта аргументация дополняется новой ориентацией, ссылающейся на критический рационализм типа рационализма Поппера и Альберта.

DIE WELTANSCHAULICH — PHILOSOPHISCHEN GRUNDLAGEN DER GEGENWÄRTIGEN BILDUNGSPOLITIK DER SPD

Heinz Sonntag

Die Ziele der SPD und ihrer Bildungspolitik entsprechen der klassemässigen Funktion und der Gesamtstrategie des Parteipräsidiums, also der Stabilisation des staatsmonopolitistischen Systems unter den Bedingungen einer sich immer mehr zuspitzenden Krise des Kapitalismus. Vorrangiges Ziel der Bildungsreform ist die Erfüllung der Forderungen der Monopole und ihrer Verbände und die Erziehung eines Nachwuchses, der ihnen Produktivität und Effektivität gewährleistet. Zugleich muss jedoch die Leitung der SPD dem Einfluss der sozialistischen Länder, vor allem des Nachbarstaates, der DDR, Einhalt gebieten. Indem sie die Illusion einer „möglichen sozialen Entfaltung Aller“ verbreitet, behält sie eine Vervollkommung der Manipulation breiter sozialer Schichten im Auge.

Für das Bildungskonzept der SPD sind zwei Momente bezeichnend: eine Angleichung der Ideen der Theorie von einer postindustriellen Gesellschaft und eine Weiterentwicklung der Argumente zugunsten eines „ethischen Sozialismus“. Der Verfasser enthüllt die Verkehrtheit der Grundwerte des Godesberger Programms, die als apriorische, ahistorische und abstrakte Kategorien aufgefasst werden. Die ethisierenden Argumente der SPD haben einen minimalen kognitiven Wert und manifestieren sich als eine verfeinerte Form des Antikommunismus. In jüngster Zeit werden sie durch eine Neuorientierung ergänzt, die sich auf den kritischen Rationalismus Popperscher und Albertscher Prägnanz berufen.